

Érvelés, tárgyalás, meggyőzés

8. óra

Dialektika

Csordás – Geng – Pinkasz – Szabó - Tanács

TÉMAKÖRÖK

A vita elemzése:

Dialektika: együttműködési alapelvek, speciális szabályok

A vita elemzése – klasszikus megközelítés

Dialektika:

- Szűk közösségeken belüli vitahelyzeteket vizsgál.
- Közösen elfogadott szabályrendszer (pl. racionalitás) érvényesül.

Retorika:

- Beszédeket elemez.
- Adott (gyakran heterogén) közönség és téma esetén milyen meggyőző érveket lehet találni.

Logika:

- Nem a kommunikáció elemzésére, hanem a biztos ismeretek megszerzésére szolgál.
- Élőnyelvi vitahelyzetek elemzéséhez a logika általában nem elégséges.

Dialektika: együttműködési alapelv

A kommunikáció együttműködésen alapul, ezért kell egy közösen elfogadott szabályrendszer, **együttműködési alapelv.**

H. P. Grice 4 maximája:

1. Mennyiség: Légy informatív!

- A hozzászólást a partner tudásához kell igazítani!
- Ne adj szükségtelen információt!

2. Minőség: Mondj igazat!

- Ne mondj hamis/nem bizonyítható állításokat!

3. Relevancia: Légy releváns!

- A hozzászólás kapcsolódjon a vita témájához és járuljon hozzá a probléma megoldásához!

Dialektika: együttműködési alapelvek

4. **Mód: Légy világos és érthető!**

- (Hogyan mondjuk?)
- A homályosság, a kétértelműség kerülése, tömörségre, rendezettségre való törekvés.

+ **Jóindulat elve: Igyekezz megérteni a másikat!**

- (Hogyan hallgatjuk?)
- A maximálisan argumentatív olvasat rekonstrukciója (logikai minimum, pragmatikai optimum)

Vannak ezeknél speciálisabb szabályok is!

Dialektika: a racionális vita speciális szabályai

I. Konfrontációs szabályok:

A véleménykülönbség felszínre hozását segítik.

II. Argumentációs szabályok:

A kritikai ellenvetések visszaverését szolgálják.

III. Dramaturgiai szabályok:

A jó minőségű vita lefolytatásához biztosítanak keretet.

Dialektika – a racionális vita speciális szabályai

- 1) A feleknek meg kell egyezniük a vita tárgyában.
- 2) Világossá kell tenni az álláspontokat.
- 3) A feleknek érvekkel kell indokolniuk saját álláspontjukat.
- 4) A feleknek érvelésekkel kell kritizálniuk az álláspontjukkal szemben felhozott érveléseket.
- 5) Csak annyit szabad felhasználnunk az érvelésben/ellenérvelésben, amennyit a másik elkötelezettségei megengednek.
- 6) Aki olyat állít, amit a másik nem fogad el, annak indokolnia kell állítását.
- 7) Kontrollálni kell az érzelmeket.
- 8) A másik érvelését tárgyilagosan kell érteni.
- 9) Lehetőséget kell adni mindkét félnek, hogy kifejthesse álláspontját.
- 10) Lehetőséget kell adni mindkét félnek, hogy a releváns kérdéseket feltegye, és a neki feltett kérdéseket megválaszolja.
- 11) Nem lehet egyoldalúan kilépni a vitából.

Dialektika – a racionális vita speciális szabályai

2 vitatípus:

1. Az aszimmetrikus vita:

- az egyik fél (az állító/protagonista) véd egy álláspontot, a másik fél (a kétkedő/antagonista) támadja azt.

pl. bírósági tárgyaláson az ügyész

pl. TDK vagy szakdolgozat védeése

pl. ha a politikus a tévében beszél vagy a filozófus egy disszertációban érvel (reagálnak az „ügyész”, pontosabban a hallgató/olvasó potenciálisan feltett kérdéseire).

Nem lehet a két oldal érveit összehasonlítani!

Dialektika – a racionális vita speciális szabályai

2. A szimmetrikus vita:

- **A** feladata, hogy a **B** által elfogadott állítások segítségével érveljen a saját álláspontja mellett, és kritizálja **B** érvelését.
- **B** feladata, hogy az **A** által elfogadott premisszák felhasználásával érveljen saját álláspontja mellett, és kritizálja **A** érvelését.

Dialektika – a racionális vita speciális szabályai

2 bizonyítási és kritizálási mód:

1. Internális bizonyítás/kritika:

- a saját álláspontot a másik által eleve megadott premisszák alapján bizonyítjuk.
- az érvelő által eleve elfogadott premisszák segítségével kritizáljuk az általa előadott érvelést
- **Nem hoz új információt a vitába**, csak azokat használja fel az álláspont bizonyításához, illetve a másik érvelésének kritikájához, amelyek explicite vagy implicite benne vannak a másik érvelésében!

Dialektika – a racionális vita speciális szabályai

2. Externális bizonyítás/kritika:

- új bizonyíték vagy még fel nem használt információ felhasználása a bizonyításban/kritikában.
- Aki olyat állít, ami nincs benne a másik elkötelezettségeinek halmazában, annak indokolnia kell állítását:
 - mindkettőnk által ismert tények
 - a tudomány eredményei
 - szakértői vélemények
 - a szokásos vitákban támaszkodhatunk nem publikus tényekre, olyan információkra is, amelyeket esetleg csak mi ismerünk.
- A probléma új megvilágításba kerülhet, **a felek új információkhoz jutnak**, ami létfontosságú lehet!

Dialektika – a racionális vita speciális szabályai

A racionális vita sikeressége: ahhoz, hogy (racionális) vita jöhessen létre, szükség van valamekkora véleménykülönbségre, de olyan jelentős „hátszóra” is, amelyben a felek megegyeznek!

Ha nincs egyetértés – vagyis egy közösen elfogadott álláspont – akkor a véleménykülönbség feloldása nem történt meg, ettől viszont még lehet sikeres a vita, mert **a racionális vita sikeressége annak sikeres lefolytatását jelenti:**

- ❑ nem garantálja sem az egyetértés megvalósulását,
- ❑ sem azt, hogy igaz állításra jutnak a felek,
- ❑ ugyanakkor a vitatípusok közül a racionális vita lefolytatása eredményez legnagyobb valószínűséggel igaz állításokat,
- ❑ a sikerességhez fontos, hogy ne csak a másik, hanem a saját álláspontunkkal szemben is legyünk kritikusak, és legyünk tisztában az álláspontunkhoz való viszonyunkkal!

Racionális vita valós helyzetben

Eddig a racionális vita leírása **normatív szempontok alapján** történt:

- mit várunk el egy sikeres vita lefolytatásától?
- hogyan jutunk el egy nagy valószínűséggel jó minőségű tudáshoz?

A racionális vita szabályai azonban sokszor nem teljesülnek:

- a felek nem érzelem- és érdegmentesek
- a felek készségei, képességei nem azonosak
- az álláspontok mögött gyakran pozíciók, érdekek jelennek meg
- a legtöbb vita társas környezetben zajlik, számít a résztvevőknek a közönség értékelése.

Racionális vita valós helyzetben

Stratégiai manőverezés: egy lehetséges válasz a racionális vita valós körülményeinek a kihívásaira.

- Olyan részvételt jelent a vitahelyzetben, ahol szempontként a saját álláspont „győzelme” is megjelenik.
- Optimális esetben ez csak annyit jelent, hogy az erős érveket a lehető leghatásosabban fogalmazza meg a résztvevő.

Gyakran azonban az egyik cél a másik rovására jelenik meg!

KÖSZÖNÖM SZÉPEN A FIGYELMET!

Csordás Hédi Virág: hedi.csordas@filozofia.bme.hu

Geng Viktor: geng.viktor@gmail.com

Pinkasz András: andras.pinkasz@filozofia.bme.hu

Szabó Krisztina: kriszti.szabo@filozofia.bme.hu

Tanács János: oktatas.tanacs@gmail.com